

PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA II.

Eliška Vencálková

2009

II. Diagnostický proces; zásady, možná zkreslení při diagnostické činnosti

- ❖ Zásady provádění pedagogicko psychologické diagnostiky
- ❖ Přístupy a úrovně pedagogicko psychologické diagnostiky
- ❖ Etapy diagnostického procesu
- ❖ Chyby a možná zkreslení při diagnostické činnosti

❖ Zásady provádění pedagogicko psychologické diagnostiky

- vyhledávání příčin daného jevu
- dlouhodobost sledování
- komplexní přístup
- spolupráce s ostatními pozorovateli
- individuální přístup
- návrh pedagogických opatření

Při diagnostické činnosti je dodržování těchto zásad nezbytné

❖ Zásady provádění pedagogicko psychologické diagnostiky

Vyhledávání příčin daného jevu

- nejobtížnější část diagnostické činnosti
- téměř nikdy se nejedná jen o jednu, ale více příčin
- často jsou nezřetelné
- mnohdy běžnému poznání málo dostupné (minulý vývoj, poškození mozku, atp.)

❖ Zásady provádění pedagogicko psychologické diagnostiky

Dlouhodobost sledování

- napomáhá hlubšímu a všestrannějšímu poznání dítěte
- získání množství poznatků
- v MŠ dobré podmínky
- vzhledem k dynamice vývoje v předškolním věku - diagnostické údaje neuzavřené

❖ Zásady provádění pedagogicko psychologické diagnostiky

Komplexní přístup

- jednota všech složek osobnosti (biologická, psychická, sociální)
- vliv všech systémů, jichž je dítě součástí (společnost, rodina, škola)
- součinnost funkcí podílejících se na výkonu

❖ Zásady provádění pedagogicko psychologické diagnostiky

Spolupráce s ostatními pozorovateli

- kolegyně (a zaměstnankyně) v MŠ
- rodiče
- další odborníci
- zdrojem poznatků jsou i informace od ostatních dětí

❖ Zásady provádění pedagogicko psychologické diagnostiky

Individuální přístup

- základem práce odborníků, zabývajících se dítětem (lékař, psycholog,....)
- obtížný, přesto nutný pro učitele
- vychází z konkrétních podmínek a situací
- má na zřeteli předpoklady možnosti a schopnosti každého dítěte

❖ Zásady provádění pedagogicko psychologické diagnostiky

Návrh pedagogických opatření

- konkrétní kroky a postupy
- není neměnný
- předpokládá zodpovědný přístup (obezřetnost a opatrnost)
- zaměření na aktuální a jen nejbližší zónu vývoje

❖ Přístupy a úrovně pedagogicko psychologické diagnostiky

Přístupy k diagnostické činnosti:

- edumetrický (srovnávací psychometrický) s využitím kvantitativních metod (standardizované didaktické testování)
- kazuistický – případový („přirozený“) zaměřený na jedince (jeden případ) s kvalitativním popisem - bližší školním podmínkám

❖ Přístupy a úrovně pedagogicko psychologické diagnostiky

Úrovně z hlediska času a rozsahu diagnostických postřehů

- Mikrodiagnostika
- Denní diagnostika
- Komplexní diagnostika

(podle Mojžíška, 1986)

❖ Fáze a etapy diagnostického procesu

Fáze diagnostického procesu (z hlediska časové posloupnosti):

- **Vstupní** – výsledkem je vstupní diagnóza (stanovení hypotézy)
- **Průběžná** – výsledkem je průběžná diagnóza (stanovení diagnózy)
- **Výstupní** – výsledkem je výstupní diagnóza (stanovení opatření)

❖ Fáze a etapy diagnostického procesu

Etapy:

1. Plánování diagnostického procesu
(koho, kdy, jak často a jakým způsobem diagnostikovat)
2. Formulace vstupní hypotézy
(předjímání diagnózy, subjektivní vyjádření očekávání, upřesnění diagnostického předmětu a cíle)

❖ Fáze a etapy diagnostického procesu

Etapy:

3. Sběr a uspořádání diagnostických údajů (záměrné získávání údajů, pomocí vybraných metod a nástrojů)
4. Vyhodnocení a interpretace dat (třídění, analýza, porozumění příčinám a souvislostem, kvalifikovaný výklad)

❖ Fáze a etapy diagnostického procesu

Etapy:

4. Stanovení diagnózy (závěr, vyjadřující vztah mezi aktuálním a požadovaným stavem - kriteriem)
5. Návrh pedagogických opatření (zásahů)

❖ Fáze a etapy diagnostického procesu

Etapy:

7. Vyslovení prognózy (předpokladů dalšího rozvoje – od krátkodobých k dlouhodobým)
8. „Sdělení“ diagnózy (rodičům, kolegům, hodnocení - zpětná vazba pro děti)

Některé kroky následují po sobě, jiné probíhají souběžně, nebo se opakují.

❖ Chyby a možná zkreslení při diagnostické činnosti

„Přirozená“ diagnostika

- diagnostickým nástrojem je sám učitel
- riziko omylů
- nemůže být jediným zdrojem informací o dítěti
- nutná neustálá korekce nepřesností, vyplývajících z sociální percepce

❖ Chyby a možná zkreslení při diagnostické činnosti

Zdroje zkreslení při hodnocení dítěte jsou :

- kognitivního charakteru (nejčastěji - neznalost kriterií, nebo jen na teoretické úrovni; dále neznalost zásad, pravidel, učiva)
- afektivního charakteru (subjektivní postoje učitele, předpojatost)
- systematické
- náhodné

(podle P. Gavory)

❖ Chyby a možná zkreslení při diagnostické činnosti

Příklady chyb diagnostické činnosti:

- věkové zvláštnosti jsou zaměněny za vlastnosti jednotlivce
- závěry z neúplných informací
- obecné, nekonkrétní závěry
- urychlené závěry
- pouhý výčet příznaků
- příznaky zaměněné za příčiny
- neznalost příslušných souvislostí
- nepřesnost termínů, nesprávné použití termínů z jiných oborů (např. psychiatrie)
- přenos poznatků z jedné sféry činnosti do druhé

❖ Chyby a možná zkreslení při diagnostické činnosti

Příklady chyb diagnostické činnosti:

- Haló efekt (vliv prvního dojmu, přecenění nějaké vlastnosti, nápadnost projevů, setrvačnost pověsti)
- Efekt pořadí (působení předcházejícího hodnocení na následující)
- Efekt mírnosti (shovívavost posuzovatele - mírné hodnocení)

❖ Chyby a možná zkreslení při diagnostické činnosti

Příklady chyb diagnostické činnosti:

- Tendence k průměru (nejistota, nízká erudice, nedostatečná zralost osobnosti)
- Osobní posuzovací styl (rozlišné hodnocení podle subjektivní úrovně ocenění druhého, podle odlišného rozsahu hodnotící stupnice, podle vztahu posuzovatele k posuzovanému)
- Tendence k frázovitému, „černobílému“ posuzování
- Aktuální psychický stav (vliv emocí)

❖ Chyby a možná zkreslení při diagnostické činnosti

Příklady chyb diagnostické činnosti:

- Stereotypizace a analogie (spojování do celků, vytváření schémat, rigidita)
- Logická chyba (podle vlastní „logiky“ pozorovatele)
- Předpojatost (přisuzování vlastních vlastností, hierarchie hodnot)
- Předsudky (nekritické přejímání názorů, neoprávněné přisuzování určitých vlastností určitým skupinám – podle rasy, pohlaví, profese, sourozenců, atp.)

❖ Chyby a možná zkreslení při diagnostické činnosti

Příklady chyb diagnostické činnosti:

- Tradice (přísloví, neoprávněné úsudky „zdravého rozumu“)
- Figura v pozadí (ve spojení s prostředím, s určitými osobami)
- Kontrast (podhodnocení druhého ve vztahu k silné stránce posuzovatele a naopak)
- Autoprojekce (promítání vlastních chyb do druhých)

❖ Chyby a možná zkreslení při diagnostické činnosti

Příklady chyb diagnostické činnosti:

- Golemův efekt (negativní očekávání učitele, sebesplňující předpověď)
- Pygmalionův efekt (pozitivní očekávání, upevňování žádoucího chování)

Vliv těchto efektů je významný z hlediska vytváření sebepojetí dítěte

❖ Chyby a možná zkreslení při diagnostické činnosti

Obrana proti diagnostickým zkreslením

- porovnávat svoje hodnocení s kolegyněmi
- orientačně používat kritéria hodnocení
- „anonymní“ posouzení výtvoru dítěte
- používat více diagnostických postupů
- příp. doplnění o odborné psychologické posouzení (PPP, SPC, atp.)
- neustálá vnitřní korekce při diagnostikování